

Creditreform Latvijā SIA
kredītmenedžmenta pētījums

**PĀRDOŠANAS NOSACĪJUMI UN
MAKSĀJUMU KAVĒJUMI
VIETĒJOS DARĪJUMOS STARP
JURIDISKĀM PERSONĀM
2008.GADĀ**

PĒTĪJUMA REZULTĀTI

2009.g. februāris

SATURS

SATURS	2
IEVADS	3
UZŅĒMĒJDARBĪBAS VIDE PASLIKTINĀS UN STRAUJI PIEAUG FINANŠU RISKI	3
MAKSĀJUMU IZPILDES UZRAUDZĪBA KĻUVUSI EFEKTĪVĀKA	6
UZŅĒMĒJI PRET KLIENTIEM ATTIECĪBĀ UZ MAKSĀŠANAS DISCIPLĪNU IR DAUDZ PRASĪGĀKI	10
PAPLAŠINĀS ĀRPAKALPOJUMU IZMANTOŠANA KAVĒTO MAKSĀJUMU PROBLĒMU RISINĀŠANĀ	11

IEVADS

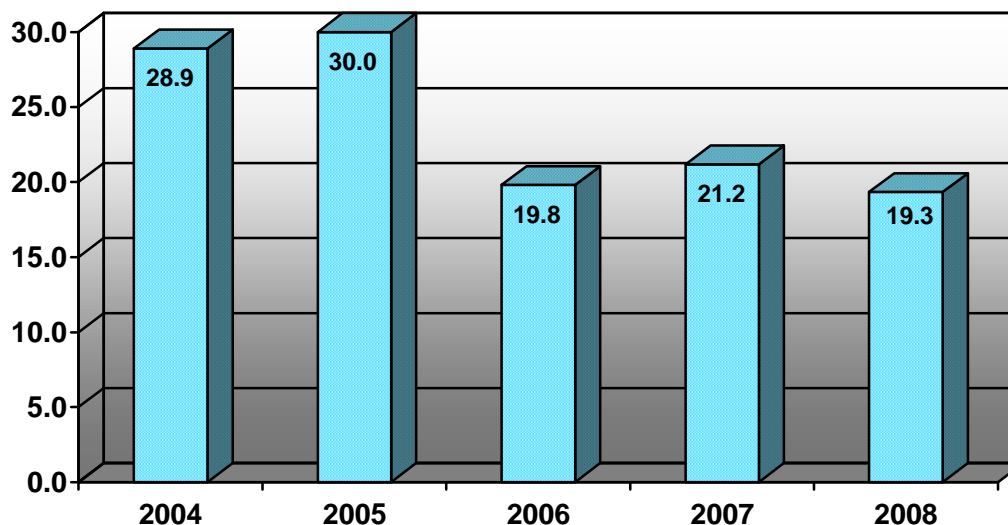
Creditreform Latvijā SIA jau vienpadsmito gadu ir veikusi aptauju par pārdošanas nosacījumu un maksājumu kavējumu izmaiņu tendencēm komercdarījumos starp juridiskām personām valsts iekšējā tirgū. Šīs aptaujas mērķis ir novērtēt maksāšanas noteikumus darījumos starp juridiskām personām Latvijā, noskaidrot, kā uzņēmumos tiek organizēta kredītu vadība, kādas ir problēmas ar rēķinu apmaksas kavējumiem un kā tās tiek risinātas.

Aptauja izlases veidā tika veikta komercdarbības sektoros, kuros preču un pakalpojumu pārdošana uz pēcapmaksu ir būtiska. Pateicamies visiem, kuri piedalījās šī pētījuma tapšanā. Šī gada pētījuma rezultāti ir balstīti uz 260 respondentu atbildēm.

UZŅĒMĒJDARBĪBAS VIDE PAŠLIKTINĀS UN STRAUJI PIEAUG FINANŠU RISKI

Aizvadītā gada otrajā pusē, ekonomikas pārkaršanas rezultātā, sākās strauja tās lejupslīde. Arvien vairāk uzņēmumi nonāca finansiālās grūtībās, izveidojās parādu ķēdes starp uzņēmumiem, kā rezultātā strauji pieauga finanšu riski, kā arī maksātnespējīgo un likvidēto uzņēmumu skaits. Līdz ar to uzņēmēji savos pārdošanas darījumos kļuvuši daudz piesardzīgāki un noteikuši daudz īsākus darījumu apmaksas termiņus.

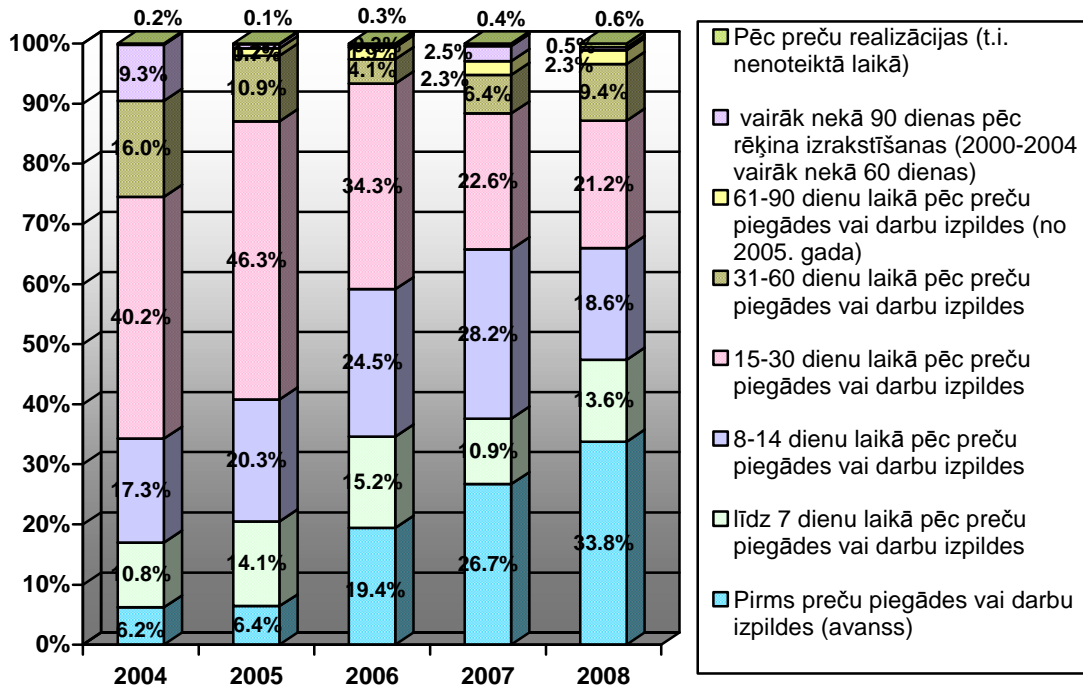
1.attēls. Vidējie līgtie maksājumu termiņi Latvijā 2004-2008.g.



dienās pēc preču piegādes vai darbu izpildes

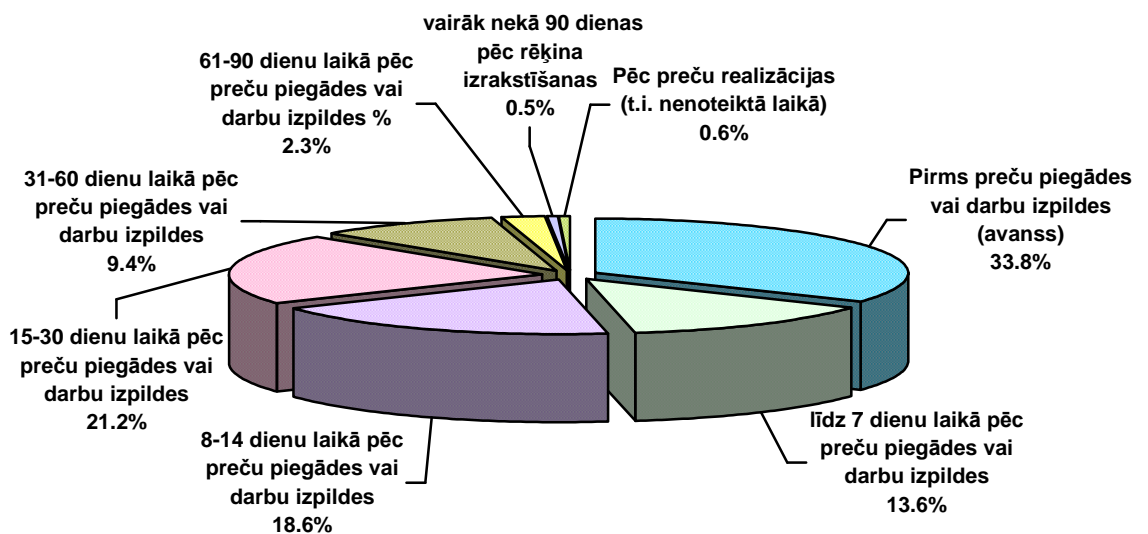
2008.gadā vidējais līgumos noteiktais darījumu apmaksas termiņš bija 19.3 dienas pēc preču piegādes vai darbu izpildes, kas ir par divām dienām īsāks nekā 2007.gadā. Tas ir viszemākais rādītājs kopš 2000.gada, kad maksājuma termiņš bija noteikts vidēji 17.4 dienas.

2.attēls. Noteiktie maksājumu termiņi Latvijā 2004-2008.g.



Neraugoties uz konkurences būtisko saasināšanos dažādos tirgos, uzņēmēji noslēgtajos komercdarījumu līgumos ar saviem klientiem izvirza arvien stingrākus pārdošanas noteikumus. Aizvadītajā gadā 33,8% no aptaujāto respondentu preču piegāžu vai darbu izpildes līgumos paredzēts avansa maksājums, kad gadu iepriekš tikai 26,7%. Praktiski ļoti mazu īpatsvaru veido līgumi, kuros atliktā maksājuma termiņš ir noteikts vairāk par 90 dienām pēc rēķina izrakstīšanas vai darbu izpildes (0,5%). Turklāt, tradicionāli, joprojām pietiekami lielu īpatsvaru – 21,2% veido līgumi, kur noteiktais atliktā maksājuma termiņš ir intervālā no 15-30 dienām, kas gan ir nedaudz mazāk nekā iepriekšējā gadā (22,6%). Prognozējams, ka šogad sakarā ar banku kreditēšanas ierobežojumiem un nenoteiktību tirgos, līgumiskie atliktā maksājuma termiņi arī turpmāk samazināsies.

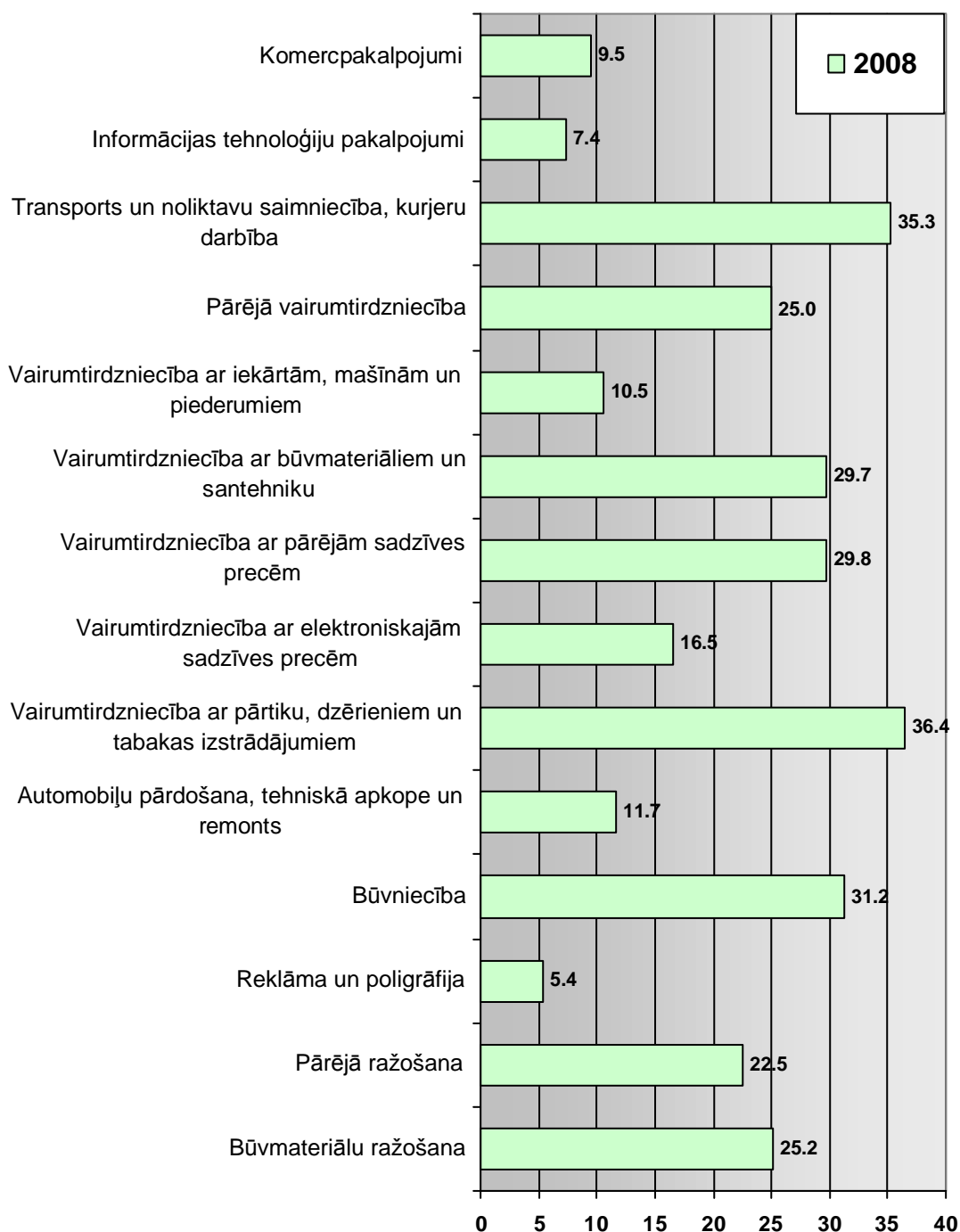
3.attēls. Noteiktie maksājumu termiņi Latvijā 2008.g.



Nozaru sadalījumā līgumos visgarākos atliktā maksājuma termiņus 2008.gadā noteikuši vairumtirdzniecības ar pārtiku, dzērieniem un tabakas izstrādājumu nozares uzņēmumi – 36.4 dienas un transporta un noliktavu saimniecības, kurjeru darbības nozares uzņēmumi – 35.3 dienas, tām seko būvniecības nozares uzņēmumi – 31.2 dienas.

Visīsākos rēķinu apmaksas termiņus 2008.gadā līgumos ar pircējiem bija noteikuši reklāmas un poligrāfijas nozares uzņēmumi – 5.4 dienas, informācijas tehnoloģiju pakalpojumu nozares uzņēmumi – 7.4 dienas, komercpakalpojumu nozares uzņēmumi – 9.5 dienas, kā arī vairumtirdzniecības ar iekārtām, mašīnām un palīgmateriāliem nozares uzņēmumi – 10.5 dienas.

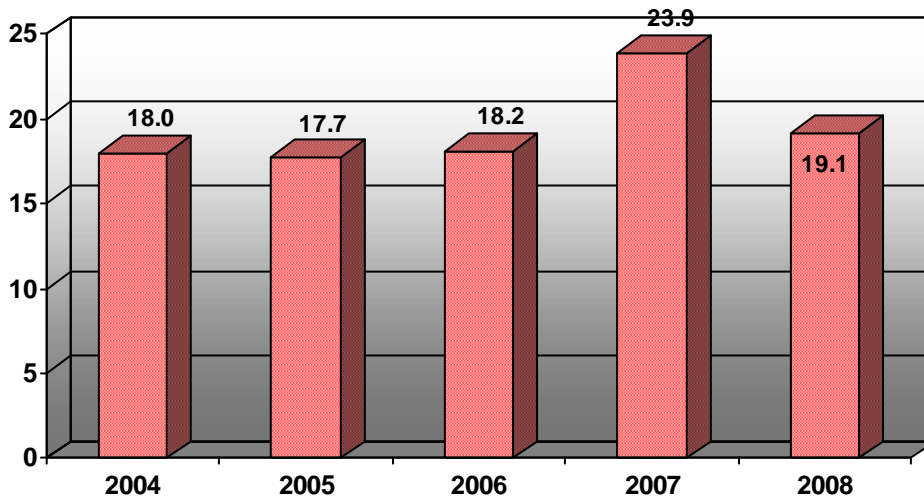
4.attēls. Vidējie noteiktie maksājumu termiņi atsevišķās nozarēs 2008.g.(dienās pēc preču piegādes vai darbu izpildes)



MAKSĀJUMU IZPILDES UZRAUDZĪBA KĻUVUSI EFEKTĪVĀKA

Līdz ar stingrāku maksājumu izpildes uzraudzību, vidējais maksājumu kavējums aizvadītajā gadā arī samazinājies līdz 19.1 dienām jeb par 4,8 dienām mazāks nekā 2007.gadā.

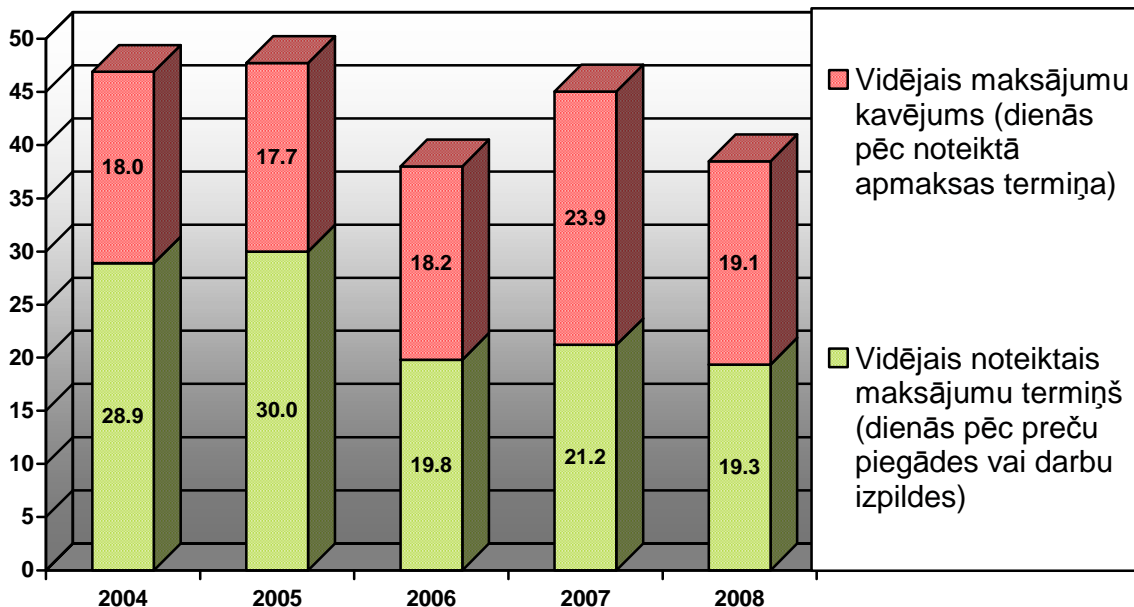
5.attēls. Vidējie maksājumu kavējumi Latvijā 2004-2008.g.



dienās pēc noteiktā maksājumu termiņa

Kopumā paātrinājusies arī debitoru parādu aprite (saskaitot vidējo līgumos noteikto termiņu ar vidējo maksājumu kavējumu dienu skitu) un aizvadītajā gadā vidēji bija 38.4 dienas pēc preču piegādes vai darbu izpildes, kas ir par 6.7 dienām ātrāka nekā iepriekšējā gadā (45.1 dienas).

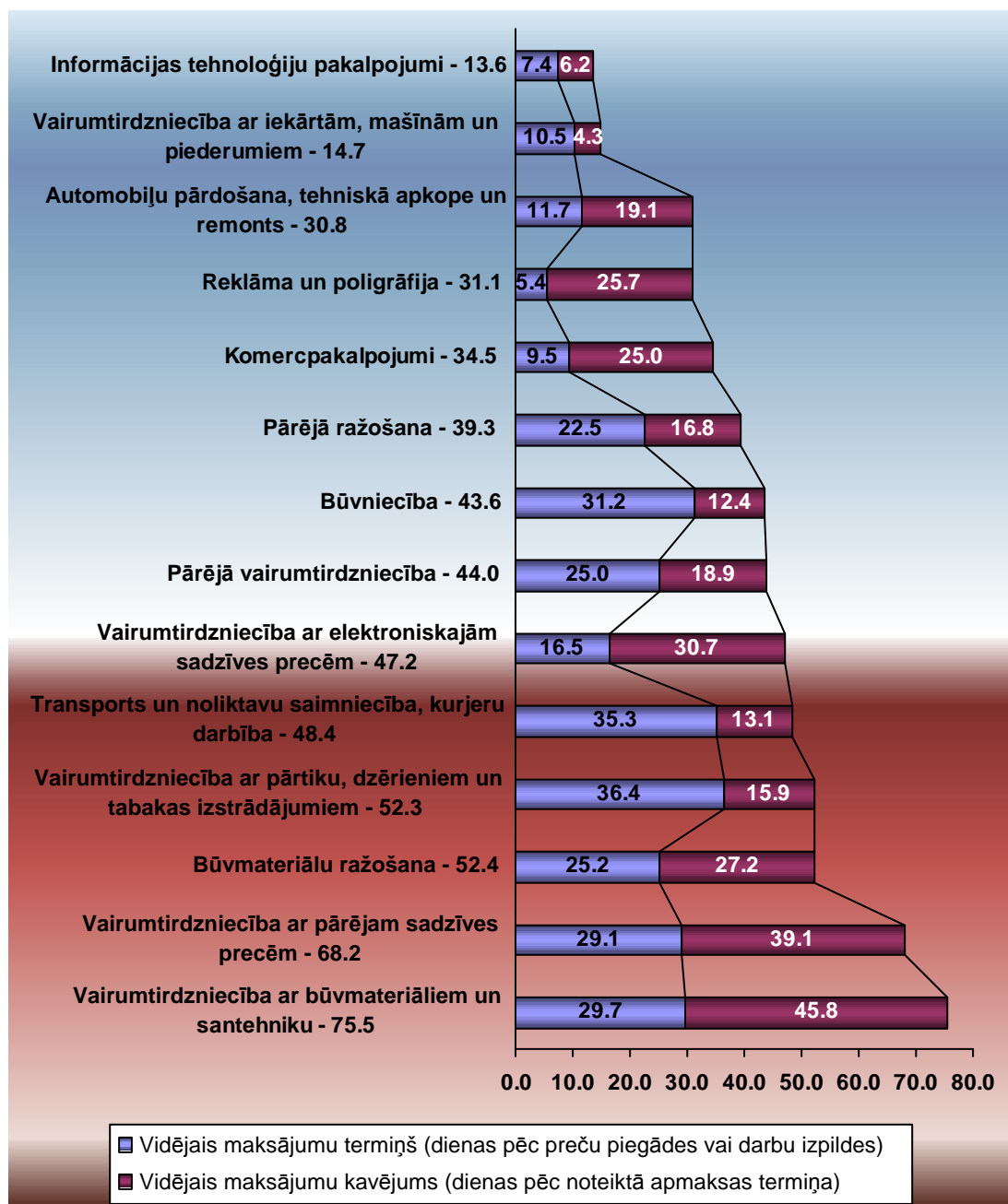
6.attēls. Vidējie maksājumu termiņi un kavējumi Latvijā 2004-2008.g.



Aplūkojot kopējo debitoru parādu aprites ātrumu atsevišķās pētījumā aplūkotajās nozarēs, 2008.gadā apmaksu par preču vai pakalpojumu pārdošanu visilgāk bija spiesti gaidīt vairumtirdzniecības ar būvmateriāliem un santehniku nozares uzņēmumi – 75.5 dienas, vairumtirdzniecības ar pārējām sadzīves precēm nozares uzņēmumi – 68.2 dienas, kā arī būvmateriālu ražošanas nozares uzņēmumi – 52.4 dienas.

Visātrāk apmaksu par pārdotajām precēm vai sniegtajiem pakalpojumiem 2008.gadā saņēma informācijas tehnoloģiju pakalpojumu nozares uzņēmumi – 13.6 dienās, vairumtirdzniecības ar iekārtām, mašīnām un piederumiem - 14.7 dienas, automobiļu pārdošana, tehniskā apkope un remonts - 30.8 dienas.

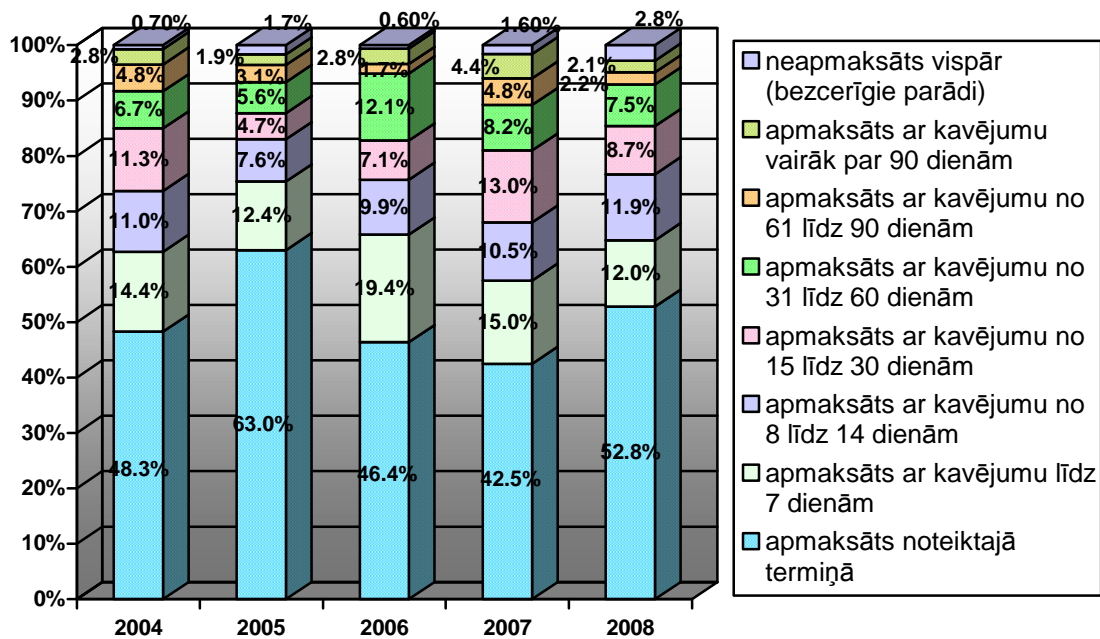
7.attēls. Vidējais debitoru parādu aprites ātrums atsevišķās nozarēs 2008.g. (dienās pēc preču piegādes vai darbu izpildes)



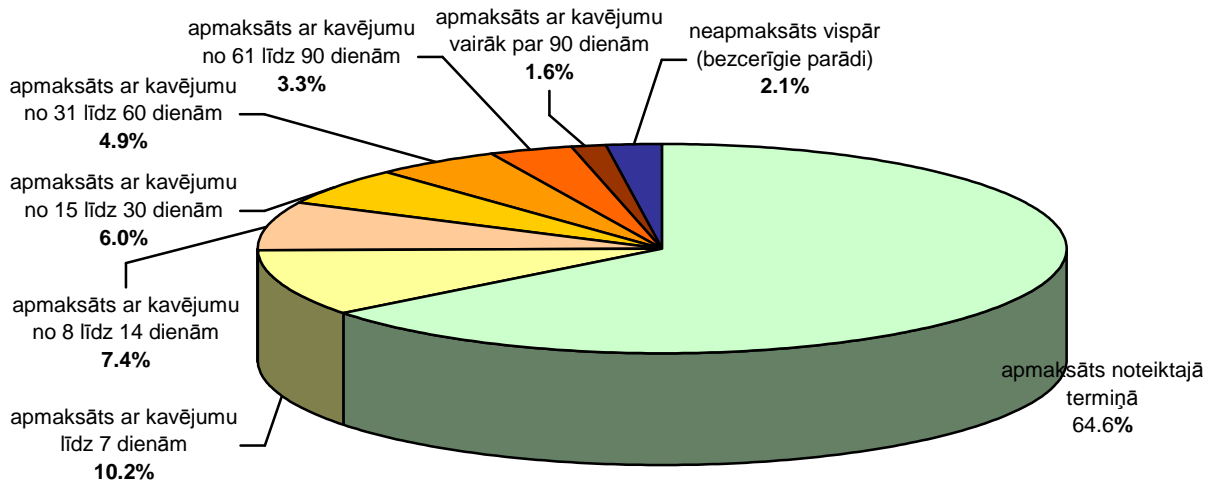
Lai arī pagājušajā gadā juridisko personu komercdarījumos kopējais kavēto rēķinu apjoms ir diezgan būtiski samazinājies no 57,5% uz 47,2%, tomēr lielāki kļuvuši tā saucamie šaubīgie jeb vispār neapmaksātie parādi. Pie tam svarīgi atzīmēt, ka šis kopējais rēķinu apmaksas samazinājums, kā arī debitoru parādu aprites paātrināšanās, galvenokārt panākts ar priekšapmaksas (avansa maksājumu) lielo īpatsvaru, kas aprēķinos ir iekļauts kopējo apmaksāto rēķinu summā. Svarīga loma bijusi arī maksājumu uzraudzības efektivitātes palielināšanai. Tajā pašā laikā uzmanību saista strauji pieaugošais bezcerīgo jeb vispār neapmaksāto parādu apjoms, kas pagājušajā gadā vēl sastādīja relatīvi nelielu daļu – 2,8% no kopējo rēķinu summas, bet šim skaitlim šogad ir vērojama izteikta tendence strauji palielināties un tas jau uz februāra sākumu pēc mūsu ekspertu aprēķiniem varētu sastādīt ap 5%. Minēto apstiprina strauji pieaugošais parādu piedziņas lietu skaits vadošajās parādu piedziņu firmās, kā arī maksātnespējīgo uzņēmumu skaits. Kā liecina Maksātnespējas reģistra apkopotie dati, šī gada janvārī par maksātnespējīgiem tika pasludināti 148 uzņēmumi.

Aptaujas rezultāti parāda, ka aizvadītajā gadā visbiežāk maksājumi tika kavēti intervālā no 8 līdz 60 dienām, kur ietilpst 59.5% visu kavēto maksājumu.

8.attēls. Maksājumu kavējumi Latvijā 2004-2008.g.



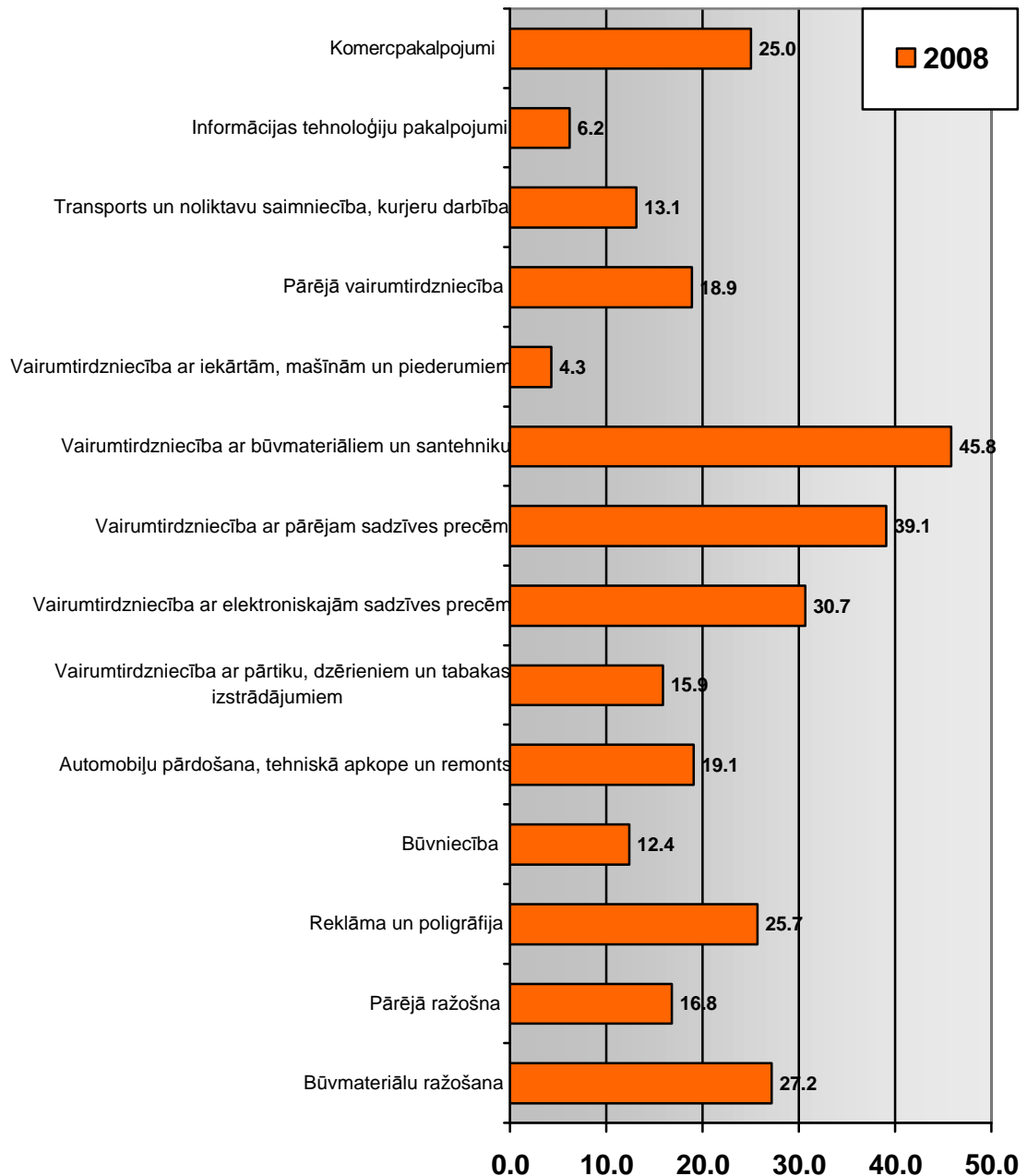
9.attēls. Maksājumu savlaicīgums Latvijā 2008.g.



Kā liecina pētījums, visilgāk rēķinu apmaksā tika kavēta vairumtirdzniecības ar būvmateriāliem un santehniku nozares uzņēmumos (45.8 dienas), vairumtirdzniecības ar pārējām sadzīves precēm nozares uzņēmumos (39.1 dienas) un vairumtirdzniecības ar elektroniskajām sadzīves precēm nozares uzņēmumos (30.7 dienas).

Kavētie maksājumi visātrāk tika apmaksāti tādās nozarēs kā vairumtirdzniecībā ar iekārtām, mašīnām un piederumiem (4.3 dienas), informācijas tehnoloģiju pakalpojumu uzņēmumos (6.2 dienas) un būvniecības nozarē (12.4 dienas).

10.attēls. Vidējie maksājumu kavējumi atsevišķās nozarēs 2008.g. (dienās pēc noteiktā apmaksas termiņa)



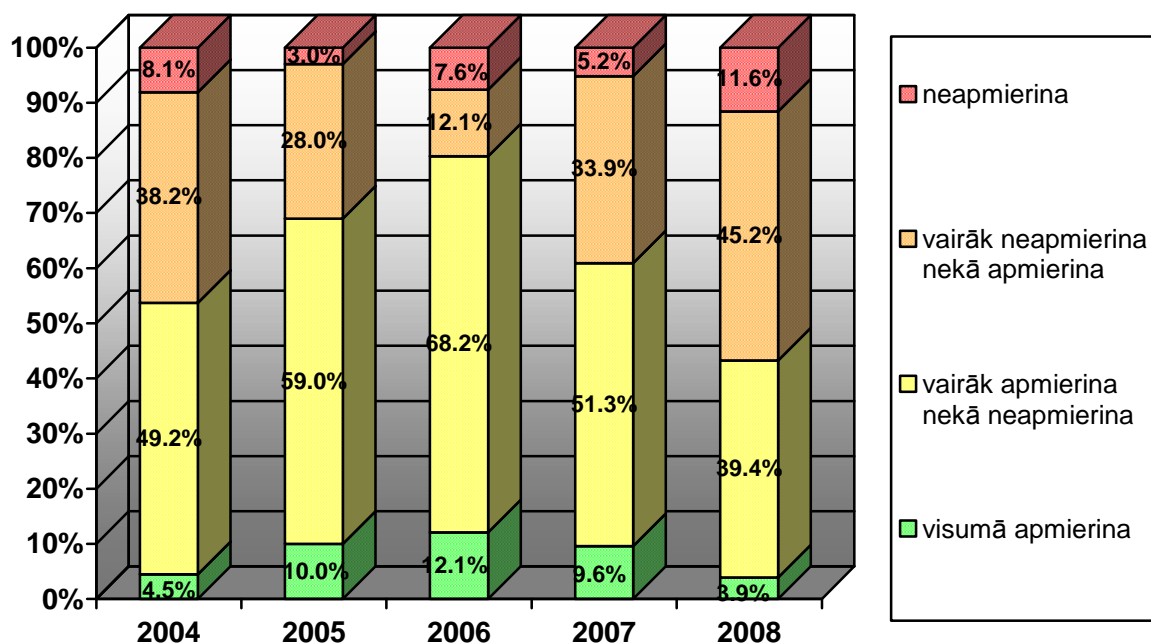
Vairumtirdzniecības ar pārējām sadzīves precēm nozares uzņēmumos tikai 12.1% rēķinu tiek apmaksāti noteiktajā termiņā, reklāmas un poligrāfijas nozares uzņēmumos – 28.0%, bet vairumtirdzniecības ar pārtiku, dzērieniem un tabakas izstrādājumiem nozares uzņēmumi – 35.2%.

Vislielākos zaudējumus pagājušajā gadā cietuši vairumtirdzniecības ar būvmateriāliem un santehniku nozares uzņēmumi, jo no visiem izrakstītajiem rēķiniem 11.3% netika apmaksāti vispār, tai sekoja vairumtirdzniecības ar elektroniskajām sadzīves precēm nozares uzņēmumi ar 4.3% neapmaksāto rēķinu un automobiļu pārdošanas, tehniskās apkopes un remonta nozares uzņēmumi ar 3.8% neapmaksāto rēķinu.

UZŅĒMĒJI PRET KLIENTIEM ATTIECĪBĀ UZ MAKSĀŠANAS DISCIPLĪNU IR DAUDZ PRASĪGĀKI

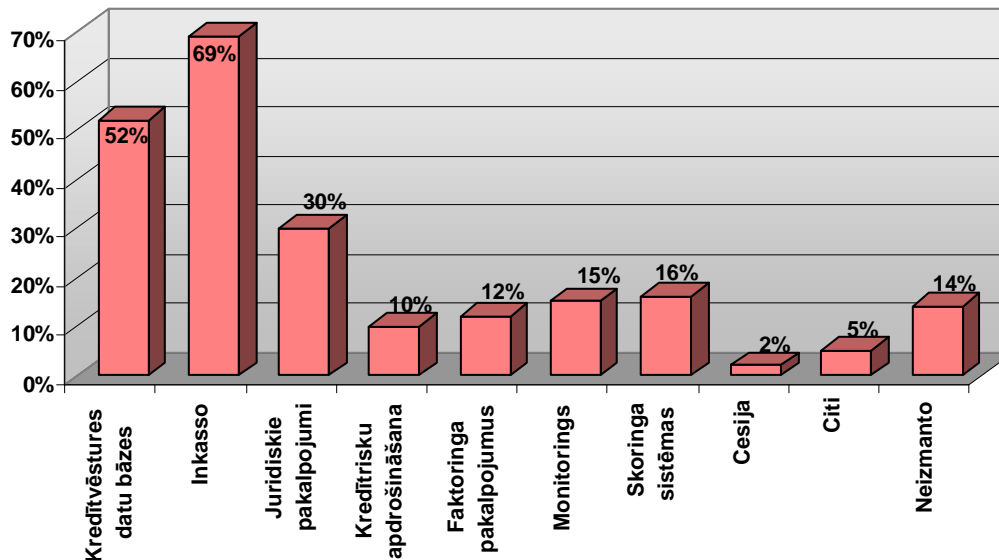
Pētījums parāda, ka padziļinoties ekonomiskajai un finanšu krīzei valstī, uzņēmēji spiesti biznesa aktivitāšu centrā par prioritāro izvirzīt pietiekamās likviditātes nodrošināšanu. Ar to lielā mērā arī izskaidrojams, ka, neraugoties uz kopējās maksāšanas disciplīnas uzlabošanos iepriekšējā gadā, vairāk nekā puse – 56,8% respondenti tomēr ir *neapmierināti vai vairāk neapmierināti nekā apmierināti ar savu klientu maksāšanas disciplīnu*. Šī neapmierinātība gada laikā pat pieaugusi par 17,7% punktiem. Krīze likusi īpašu uzmanību pievērst efektīvai naudas plūsmas pārvaldībai.

11.attēls. Uzņēmēju apmierinātība ar klientu maksāšanas disciplīnu 2004-2008.g.



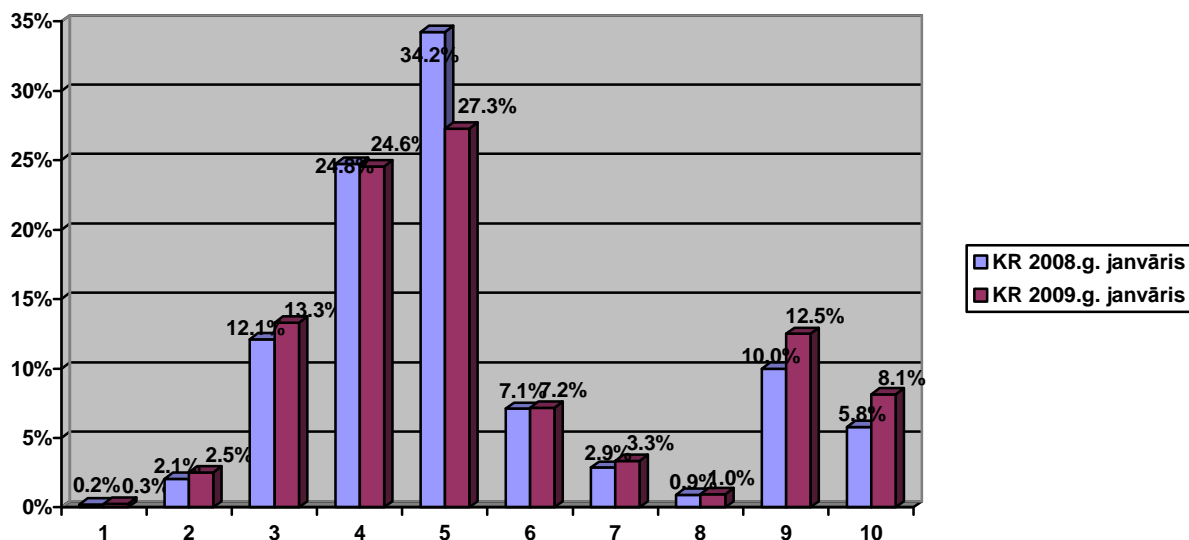
PAPLAŠINĀS ĀRPAKALPOJUMU IZMANTOŠANA KAVĒTO MAKSĀJUMU PROBLĒMU RISINĀŠANĀ

12.attēls. Profesionālo pakalpojumu izmantošana kavēto maksājumu problēmu risināšanai 2009.gadā.



Kā jau ar uzņēmumu maksātspējas vērtēšanas sistēmu - CrefoScore tika prognozēts, liels skaits uzņēmumu, kuri iepriekš strādājuši bez pašu kapitāla finansētajiem apgrozāmajiem līdzekļiem, bet pārsvarā tikuši finansēti no banku kredītlīnijām, pircēju avansa maksājumiem vai piegādātāju atliktajiem maksājumiem, kļuva par maksātnespējīgiem vai arī bija spiesti apturēt savu darbību. Parādi un to izraisītās sekas ietekmē jebkuras valsts ekonomiku un bezdarba līmeni. Analizējot situāciju ar kavētajiem maksājumiem un uzņēmumu darbību, iespējams diezgan precīzi diagnosticēt uzņēmuma vides problēmas un tendences. Pētījums parāda, ka divas reizes pieaudzis to uzņēmumu skaits, kuri pirms darījumu slēgšanas, izmantojot CrefoScore, pārliecinās, vai klients pildīs uzņemtās saistības (16%). Joprojām plaši tiek izmantoti ārpalpojumi kavēto maksājumu problēmu risināšanā. Visvairāk tiek izmantoti inkasso pakalpojumi (69%) un kredītvēstures datu bāzes (52%).

Latvijas Komercreģistra uzņēmumu procentuālais sadalījums CrefoScore riska klasēs 2008.g.janvārī un 2009.g.janvārī.



Lielākā daļa Komercreģistra uzņēmumu gan šogad, gan arī pagājušajā gadā atradās piektajā CrefoScore riska klasē (vidējs maksātspējas vērtējums), tomēr šogad šajā klasē uzņēmumu skaits ir samazinājies par 6.98% punktiem. Visbūtiskākās izmaiņas gada laikā ir lielais pieaugums devītajā un desmitajā CrefoScore riska klasēs (sadarbība ar šiem uzņēmumiem nav ieteicama), attiecīgi par 2.52% un 2.37% punktiem.

Īss uzņēmumu maksātspējas aprēķināšanas sistēmas apraksts

Creditreform specialisti sadarbībā ar Vācijas kompāniju Creditreform Risk Management ir izstrādājuši speciālu matemātisko modeli CrefoScore, kas ir automātiska on-line kredīta riska vērtēšanas sistēma portālā www.crediweb.lv. Tās galvenā sastāvdaļa ir Score – speciāli aprēķināts indekss ar attiecīgo punktu skaitu no 100 – 600 un tas norāda varbūtību, ar kādu uzņēmums turpmāko 12 mēnešu laikā pildīs uzņemtās finanšu saistības. Vieglākai un ātrākai uztverei – izveidotas 10 CrefoScore riska klases no viena līdz desmit, kur pirmā līdz astotajai klasei uzrāda uzņēmuma statusu. Savukārt, devītajā riska klasē uzņēmums nonāk, ja tam pēdējā gada laikā ir reģistrēts būtisks maksājuma kavējuma fakts, bet desmitajā – ja uzņēmums ir maksātnespējīgs, vai arī norisinās tās reorganizācijas vai likvidācijas procesi. Lai nonāktu pie šī indeksa, tiek izvērtēta ne tikai jaunākā finanšu informācija par uzņēmumu, bet arī tā kredītvēsture, liels skaits strukturālo datu (darbinieku skaits, kompānijas vecums, juridiskā forma u.c.), komercdarbības nozares riska indikatori, kā arī informācija par maksātnespējas, reorganizācijas, likvidācijas, tiesiskās aizsardzības un bankrota procesiem. CrefoScore tiek aktualizēts katru dienu par visiem Latvijas Komercreģistrā iekļautajiem uzņēmumiem. CrefoScore netiek aprēķināts uzņēmumiem, kas ir jaunāki par pusgadu; bankām, apdrošināšanas sabiedrībām un uzņēmumiem, kas nodarbojas ar finanšu aktīvu pārvaldi.

Izmantojot publikācijās, atsauce uz Creditreform Latvijā SIA obligāta.